

«ΥΓΕΙΑΣ ΘΕΡΑΠΕΙΑ»
ΕΣΔΝΕ

ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ
ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΩΝ
ΝΟΣΗΛΕΥΤΡΙΩΝ – ΝΟΣΗΛΕΥΤΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

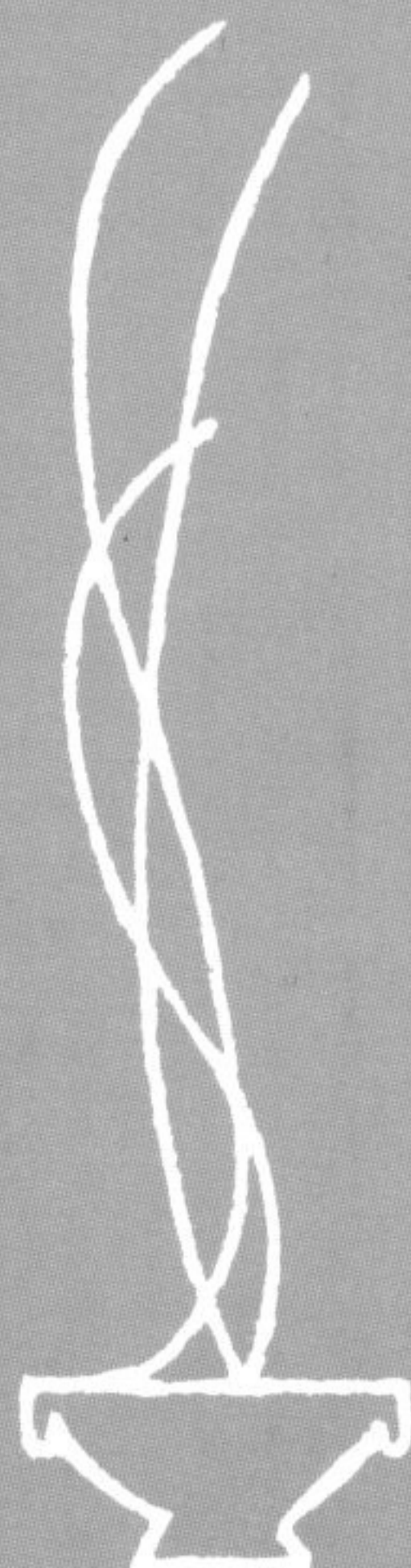
Τόμος 34, Τεύχος 1
Ιανουάριος – Μάρτιος 1995

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Η νοσηλευτική κάποτε
2. Νοσηλευτική παρέμβαση στη χρόνια νεφρική ανεπάρκεια
3. Στρατηγικές μείωσης του κόστους στις Μονάδες Εντατικής Θεραπείας (ΜΕΘ)
4. Επαγγελματική κόπωση νοσηλευτών: Αίτια, πρόληψη και αντιμετώπιση
5. Προϊστάμενος νοσηλευτής νοσηλευτικής μονάδας νοσοκομείου
6. Νομοθεσία
7. Συνέδρια - Ανακοινώσεις
8. Οδηγίες για τους συγγραφείς

CONTENTS

1. Nursing in the past
2. Nursing intervention in chronic renal disease
3. Strategies for cost - containment in intensive care units
4. The burnout syndrome of nurses: Causes, prevention and management
5. The head nurse in a ward of a hospital
6. Recent legislation concerning nursing
7. Congresses - Announcements
8. Instructions to authors

Vol 34, No 1
January – March 1995

NOSSILEFTIKI

QUARTERLY PUBLICATION OF THE
HELLENIC NATIONAL GRADUATE NURSES ASSOCIATION

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ

Εθνικός Σύνδεσμος
Διπλωματούχων Νοσηλευτριών - Νοσηλευτών
Ελλάδος
Πύργος Αθηνών, Γ' κτίριο, 2ος όροφος
Μεσογείων 2, 115 27 ΑΘΗΝΑ
Τηλ.: 77 02 861

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ε. Αγιώτου - Δημοπούλου
Ε. Γουλιά
Α. Καλοκαιρινού
Μ. Μαλγαρινού
Α. Παπαδαντωνάκη
Ε. Πατηράκη
Α. Πορτοκαλάκη
Α. Ραγιά
Ε. Χαραλαμπίδου

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Μαρία Μαλγαρινού
Επίτ. Καθηγήτρια ΤΕΙ Αθηνών
Πύργος Αθηνών - Γ' Κτίριο
2ος όροφος - 115 27 ΑΘΗΝΑ

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Φωτοστοιχειοδεσία - Σχεδιασμοί
Εξώφυλλο - Εκτύπωση

Κ. & Γ. ΖΕΡΜΠΙΝΗ Ο.Ε.

Κεντρικό : Χαριλάου Τρικούπη 73, Αθήνα, Τηλ. 36 14 741
Εργοστάσιο : Σουλίου 10, Αγ. Δημήτριος, Τηλ. 99 42 382
Βιβλιοπωλείο : Μικράς Ασίας 76, Γουδί, Τηλέφ. 77 98 654

ΕΤΗΣΙΕΣ ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Νοσηλεύτριες/ές-Σπουδάστριες/ές ...	2500 δρχ.
Οργανισμοί-Εταιρείες-Βιβλιοθήκες ..	4500 δρχ.
Εξωτερικού	40 \$
Τιμή τεύχους	750 δρχ.
Τιμή τευχών 1990, 1991	600 δρχ.
» » 1985 - 1989	500 δρχ.
Παλαιότερα τεύχη	400 δρχ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Η νοσηλευτική κάποτε	9
Z. Τσουκαλά-Κακαρούκα	
2. Νοσηλευτική παρέμβαση στη χρόνια νεφρική ανε- πάρκεια	14
Φ. Βουζάβαλη	
3. Στρατηγικές μείωσης του κόστους στις Μονάδες Εν- τατικής Θεραπείας (ΜΕΘ)	19
Χ. Λεμονίδου	
4. Επαγγελματική κόπωση νοσηλευτών: Αίτια, πρόλη- ψη και αντιμετώπιση	28
Α. Πατεράκη, Π. Ιορδανίδης, Α. Ιακωβίδης, Χ. Ιεροδιακόνου	
5. Προϊστάμενος νοσηλευτής νοσηλευτικής μονάδας νοσοκομείου	40
Β. Θεοδωροπούλου	
6. Νομοθεσία	45
7. Συνέδρια - Ανακοινώσεις	49
8. Οδηγίες για τους συγγραφείς	52

CONTENTS

1. Nursing in the past	9
Z. Tsoukala-Kakarouka	
2. Nursing intervention in chronic renal disease ..	14
F. Vouzavali	
3. Strategies for cost - containment in intensive care units	19
Ch. Lemonidou	
4. The burnout syndrome of nurses: Causes, prevention and management	28
C. Pateraki, P. Iordanides, A. Iakovides, Ch. Ierodiakonou	
5. The head nurse in a ward of a hospital	40
V. Theodoropoulou	
6. Recent legislation concerning nursing	45
7. Congress - Announcements	49
8. Instructions to authors	52

Η νοσηλευτική κάποτε

ΖΩΗ ΤΣΟΥΚΑΛΑ - ΚΑΚΑΡΟΥΚΑ

Αναπολώ τ' οδοιπορικό της νοσηλευτικής μου πορείας. Θύμψεις πολλές που τις φύλαξα βαθειά μεσ' την καρδιά μου. Πόσο με πάνε μακριά, στην ζήσης μου τη στράτα θαρρώ πως ζω τα νειάτα σαν νάναι τώρα δα 1935. Τις ζω τις ξαναζώ την κάθε λεπτομέρεια κρατώ, μην τάχα ξεθωριάσουνε, με τον καιρό. Δεν θέλω να τις χάσω, είναι το υφάδι της ζωής μου.

Οι αδελφές οι προπολεμικές όπως μας αποκαλούν σήμερα και οι πριγκίπισσες όπως μας αποκαλούσαν τότε, δεν εσυνήδιζαν να περνούν τις δυσκολίες με το πώς και το γιατί, αλλά εργάζονταν με υπομονή, με ενδουσιασμό και με πίστη πως με λίγη καλή θέληση μπορούσε να ξεπερασθεί η δυσκολία και να φθάσουν, στο καλύτερο στο ποθητό αποτέλεσμα.

Κάποτε η Νοσηλευτική ήταν και ποίημα.

«Κάμε το χέρι σου απαλό, κάτω από το γερό σου χέρι, είναι ένας άρρωστος που πονά. Ας την καρδιά σου να κτυπά δα ησυχάση μόλις ο άρρωστός σου σου χαμογελάσει»

Και η μαθήτριά της Προπαιδευτικής, άκουε και ξέχναγε την νοσταλγία του πρώτου καιρού που την βασάνιζε, την αγωνία πώς θα είναι αυτός ο άρρωστος που όλο λένε, πώς θα τα καταφέρει και ο νους και η ψυχή της συγκεντρωνόνταν σ' αυτούς τους απλούς στοίχους και έλεγε «τι ωραία».

Ναι η καρδιά μου κτυπούσε δυνατά, όταν βρέθηκα εμπρός στον πρώτο μου άρρωστο.

Ήταν ένας σπουδαίος άνθρωπος ένας επίσημος άρρωστος όπως έλεγα τότε, ένας Τραπεζίτης περίπου 70 χρόνων. Μου ανέδесαν να του σερβίρω το πρωϊνό του. Τα μάτια μου δάμπωσαν σαν είδα το ολόχρυσο σερβίτσιο της πρώτης θέσεως. Τάχασα. Από πού ναρχίσω και πώς; Ο άρρωστός

μου κατάλαβε την αμηχανία μου, μου χαμογέλασε και με ρώτησε «πόσων χρόνων είσδε αδελφή;» «18 απήντησα» «και τι ωραίο χρώμα έχουν τα μαλλιά σου».

Ενας επίσημος άρρωστος και εγώ τι ήμουν τότε από απόγεως προσωπικότητας.

Ενα τίποτε με ολόξανθα μαλλιά. Την δύσκολη εργασία, την διάπλωση της προσωπικότητός μου, την ανέλαβε η ευλογημένη μου σχολή με το επιτελείο της. Σταγόνα, σταγόνα, το ανθόνερο έπεφτε όλο ευωδιά στην ακατέργαστη ζύμη και το δαύμα έγινε.

Σήμερα με την πόρτα της σχολής κλειστή και με την εισαγωγή των αδελφών στο Πανεπιστήμιο πώς θα γίνει το δαύμα αυτό;

Θυμάμαι μ' ευγνωμοσύνη το χέρι που με οδήγησε στο ναό του φωτός και τα χέρια που με κράτησαν με αγάπη και με κατέστησαν ικανή ν' ανέβω σκαλί, σκαλί τόσο ψηλά.

Ολόξανθα μαλλιά είχε και το κοριτσάκι που χάσαμε από πνευμονία. Η αντιβίωση άγνωστη το 1936, η θεραπεία δύσκολη.

Ξανδό 5 χρόνων, με μεγάλες βλεφαρίδες και βαθουλωμένα μάτια. Ήταν φοβερή εμπειρία. Είχαμε δει, μεγάλους να πεθαίνουν, αλλά ο θάνατος ενός μικρού παιδιού είναι σ' αλήθεια τραγικός. Την ετοιμάσαμε όσο καλύτερα μπορούσαμε, με πόνο ψυχής. Περιμέναμε τη μητέρα να έρδη. Στο τραπέζι του θαλάμου, ένα βάζο με κλωνάρια αμυγδαλιάς. Η σκέψη μας πέρασε από το νου. Γρήγορα, γρήγορα κόγαμε τα άνθη, κάναμε ένα μικρό στεφάνι και το τοποθετήσαμε στο κεφαλάκι της. Ο φοβερός θάνατος παραμέρισε, εμπρός στην ομορφιά. Σε λίγο έφθασε και η μητέρα. Σαν αντίκρισε το αγγελούδι της, αντί να ξεφωνίσει όπως περιμέναμε μ' αγκάλιασε, με φίλησε και μου

είπε «Αχ αδελφούλα μου, τι όμορφη τη φτιάξατε σας ευχαριστώ σας ευχαριστώ».

Αυτή την τελευταία εικόνα του παιδιού της είμαι βεβαία πως όσα χρόνια κι αν περάσουν θα την θυμάται μ' ευγνωμοσύνη και όταν θα ιστορεί τον τραγικό θάνατό του. Θα λέει «κι αυτή η αδελφή, καλή της ώρα. Είχε φτιάξει ένα λουλουδένιο στεφάνι από άνθη αμυγδαλιάς στο κεφαλάκι της, ήταν τόσο όμορφη».

Ρομαντισμός θα μου πείτε. Ναι, τότε υπήρχε, τότε ήταν απαραίτητος, ήταν αυτό που ομόρφυνε το όνειρο, που έδινε φτερά στα κουρασμένα μας πόδια που άγγιζε το νου και την ψυχή και που έκανε να περνούμε το απλό και κουραστικό ευκολότερα με ανάταση ψυχής.

Αναπολώ το οδοιπορικό της Νοσηλευτικής και σταματώ στο έτος το Ιστορικό 1940.

Β' Παγκόσμιος πόλεμος. Στο Στρατιωτικό Νοσοκομείο Φλώρινα. Δεκέμβριος μήνας, δερμοκρασία υπό το μηδέν. Τραυματίες πολλοί, κρυοπαγήματα στα πόδια πάρα πολλά.

Η Φλώρινα βομβαρδίζετο συχνά, διότι από τον σιδηροδρομικό σταθμό, μεταφέρονταν στρατιώτες και υλικά προς το μέτωπο και τραυματίες στα μετόπισθεν.

Κάποια μέρα του Δεκεμβρίου έγινε βομβαρδισμός. Όταν έληξε ο συναγερμός περιμέναμε μ' αγωνία. Μεταξύ των τραυματιών ένας στρατιώτης με βαρειά δύσπνοια. Κοντά του έπεσε μία βόμβα, δεν τραυματίσθηκε, αλλά εισέπνευσε σκόνη και οι πνεύμονες του αχρηστεύθηκαν. Εμείνα κοντά του, πάλευε ν' αναπνεύση, μου έσφιγγε δυνατά το χέρι μου. Από τα μάτια του κυλούσαν δάκρυα απελπισίας μα και ζωής. Ο γιατρός δήλωσε «δυστυχώς δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτε». Με κύτταζε κατάματα. Αλήθεια σκεφθήκατε ποτέ πόσα μάτια μας κύτταζαν κατάματα, πόσα μάτια μας έδωσαν τον τελευταίο αποχαιρετισμό της ζωής τους πριν κλείσουν για πάντα;

Αυτές τις στιγμές τις τόσο ιερές τις τόσο ξεχωριστές και ανθρώπινες θαρρώ πως μόνον εμείς οι αδελφές τις ζήσαμε. Ο θάνατος που μας συνετάραζε δεν άργησε νάρθει, χαλάρωσε το χέρι του, του έκλεισα τα μάτια.

Την επομένη ορίσθηκε η ώρα της κηδείας. Η τιμητική συνοδεία των φαντάρων ετοιμάστηκε, ετοιμάστηκα και εγώ. Εριξα τη μπέρτα πάνω μου «Που πάτε μ' αυτόν τον καιρό Προϊσταμένη, κοιμηθήτε μια ώρα, θα ξενυχτίσουμε το βράδυ, είπε

ο Διευθυντής». Δεν πειράζει απήντησα, «θα πάω με τα παιδιά».

Στο δρόμο σαν περνούσαμε τις γειτονιές, αριστερά - δεξιά, άνοιγαν οι πόρτες, έβγαιναν γυναίκες, έκαμαν τον σταυρό τους, έκλαιγαν. «Ελάτε μαζί μας έλεγα μην πάει το παλληκάρι μόνο του». «Ηρθαν πολλές. Χιονίζει. Περπατήσαμε όλοι μαζί, όσο γρήγορα μπορούσαμε από φόβο, μην μας πετύχει κανένας βομβαρδισμός. Περπατήσαμε βήμα, βήμα, στο απάτητο χιόνι, μαζί περπάτησε και η πικραμένη μας ψυχή. Πυκνό, πυκνό το χιόνι έπεφτε και ακουμβούσε απαλά, απαλά, σαν χάδι μητρικό πάνω στο φέρετρο. Ρίξαμε λίγο χώμα, κάναμε το σταυρό μας, τελειώσαμε. Δίπλωσα την παγωμένη και κοκκαλιασμένη σημαία που σκέπασε, που τίμησε το παλληκάρι μας.

Αυτή την κηδεία σκέφθηκα την κάναμε όπως έπρεπε, η άλλη Θεέ μου πώς θα γίνει; Η δεύτερη κηδεία; Αυτή η σκέψη δεν έφευγε από το μυαλό μου. Για να τη διώξω, τίναξα το κεφάλι μου, αριστερά δεξιά, έπεφτε το χιόνι από την κουκούλα της μπέρτας μου μ' αυτή η φοβερή σκέψη ατίδαση εκεί, παρέμεινε μου έσφιγγε την ψυχή.

Σε λίγες ημέρες, σκεφτόμουν το Υπουργείο Εθνικής Αμυνας, θα ανακοινώσει το θάνατό του. Ο Ταχυδρόμος θα κτυπήσει την πόρτα του σπιτιού του και τότε ο πρώτος που θα τον αντικρύσει θα ξεφωνίσει από χαρά, μια χαρά που την περιμένουν κάθε μέρα. «Τρέξτε ο Ταχυδρόμος, γράμμα από το Νίκο μας» και μετά. Αχ! μετά ο δρήνος, ο σπαραγμός της οικογένειας, η δεύτερη κηδεία.

Γυρίσαμε στο Νοσοκομείο. Εκατσα να ξαποστάσω για λίγο. Δόξα τον Θεό, που μπόρεσα να πάω. Τι ανακούφησης. Τι αξία δάχε για μένα μιας ώρας ύπνος, εμπρός σ' αυτό το τόσο ιερό καθήκον. Πολλές μέρες δεν είχαμε χρόνο για ύπνο. Η εργασία μας, σχεδόν όλο το 24ωρο. Θυμάμαι κάποια μέρα, πέρασε ένα ανώτερο στρατιωτικό κλιμάκιο. Εφθασε στη Φλώρινα το βράδυ. Μας χαιρέτησε ο Στρατηγός, κοιμήθηκε στο Νοσοκομείο και το πρωί πριν ξεκινήσει δια την Α' Γραμμή του μετώπου πέρασε μας καλημέρησε, μας βρήκε στην ίδια θέση να εργαζόμαστε. Απόρησε «Ακόμη εδώ». Εκτός τούτου, ο ύπνος για μας ήταν χαμένη ζωή, διότι η ζωή μας μετριόταν από λεπτό σε λεπτό, από ώρα σε ώρα. Και ο Γιατρός μετρούσε τη ζωή του από ώρα σε ώρα. Όταν κάποια μέρα, για κάτι νεανικές αταξίες του έκαμα παρατήρηση «Μα και εσείς γιατρέ τόσο σοβαρός και αξιοπρεπής».

Ναι, Προϊσταμένη μου απήντησε και εγώ σε μία ώρα μπορεί να έχω σκοτωθεί να μη ζω».

Το καμπανάκι του Νοσοκομείου κτύπησε δυνατά. Το πρώτο αυτοκίνητο με τραυματίες έφθασε, ήταν σούρουπο. Θα έρχονται όλη τη νύχτα, για να μη δίνουν στόχο στους βομβαρδισμούς. Τα φώτα των αυτοκινήτων σβυστά. Η κατάσταση των τραυματιών στα χέρια μου, για απόγε 500 τραυματίες. Οι τραυματίες μεταφέροντο κατ' ευθείαν από το μέτωπο ή από τα ορεινά χειρουργεία. Η Φλώρινα το πρώτο Ελληνικό έδαφος. Τα περισσότερα πόδια δεμένα με επιδέσμους. Οι Νοσοκόμοι τους μετέφεραν πάνω στην πλάτη τους, από το αυτοκίνητο που ήταν στο δρόμο, στην είσοδο, στην αίθουσα παραλαβής. Οι βαρειά τραυματίες με τα φορεία. Τα κρυοπαγήματα χωρίς νεκρωμένα δάκτυλα, επλύνοντο με αποστειρωμένη σαπουνάδα, μετά επάλειψη με ιώδιο, αφαίμαξη με ένα ξυραφάκι τομές πάνω στο οίδημα, αντιτετανικός ορός, ρούχα καθαρά, ξηρά τροφή, κουραμάνα, ελνές, τυρί και μετά μακάριος ύπνος όσοι είχαν έρδει με τα πρώτα αυτοκίνητα. Πολύ δουλειά για τόσα πόδια. Τα κρεβάτια ήσαν λίγα, και δια τους βαρειά τραυματίες. Καδισμένοι κάτω στο πάτωμα με την κουβέρτα τους, στο διάδρομο, αριστερά δεξιά με την πλάτη ακουμπισμένη στον τοίχο, περνούσαν το πρώτο βράδυ. Το πρωί πάλι στην πλάτη, στα αυτοκίνητα, στο τραίνο, στα μετόπισθεν. Τα βαρειά κρυοπαγήματα στο χειρουργείο στο κρεβάτι για λίγες ημέρες. Γενική καθαριότητας έως το απόγευμα, κι όλα ήσαν έτοιμα δια το βράδυ.

Από αυτό το διάδρομο η αδελφή πέρασε αγγελικά ντυμένη το χάραμα των Χριστουγέννων. Εμπειρίες από την αγαπημένη μας Σχολή. «Νυξ ιερά σιωπηλή Χριστός γεννάται» γάλλει η αδελφή. Τα μάτια τους ανοίγουν, μα κλείνουνε ξανά, όνειρο θάνατι βρε παιδιά.

Δεν είναι λίγο, ύστερα από τις φοβερές μάχες του πολέμου να δεις και να ακούσεις ένα ζωντανό Αγγελο. Η αδελφή προχωρεί, γάλλει, το κεράκι στο χέρι της, σκορπίζει το φως στα πρόσωπα των τραυματιών. Ξυπνούνε τότε τη στιγμή, δακρύζουν, κλαίνε όλοι μαζί. Κι' αιχμάλωτοι οι Ιταλοί, υγώνανε κι' αυτοί τα χέρια σε δέηση σε προσευχή.

Σκεφθήκαμε πολύ αν έπρεπε να διαταράξουμε αυτόν τον πρώτο τους λίγο ύπνο, που τόσο είχαν ονειρευθεί αλλά το πρωί όλοι πριν φύγουν μας είπαν «Τι ήταν αυτό αδελφή. Αυτά τα Χριστού-

γεννα θάνατι για μας αξέχαστα. Σας ευχαριστούμε». «Ναι και για μας παιδιά» είπα.

«Από που είσαι παλληκάρι μου;» ρώταγα τον τραυματία να τον απασχολήσω να ξεχάσει τον πόνο, όταν έβγαζα σιγά-σιγά την παγωμένη αρβύλα και προσπαδούσα να ξεκολλήσω τα νεκρά από γάγγραινα δάκτυλα του ποδιού του. «Από το Λιανοκλάδι μάνα μου» απαντούσε. Από το Λιανοκλάδι, απ' όλη τη βασανισμένη Ηρωική Ελλάδα μας, πέρασαν, πέρασαν έφυγαν, μα θα τους θυμάμαι ζωντανούς, και νεκρούς παντοτεινά. Αυτές οι αναμνήσεις, θα με συντροφεύουν, όσο δάχω τα παράθυρα της μνήμης μου ανοιχτά.

Αναπολώ τ' οδοιπορικό της Νοσηλευτικής και σταματώ στο πλατύσκαλο του Δημόσιου Ψυχιατρείου 1947.

Είχε τελειώσει ο πόλεμος, η Γερμανική κατοχή και είχαμε αποφασίσει ν' αρχίσουμε την Ψυχιατρική Νοσηλευτική εκπαίδευση των μαθητριών. Οι Αμερικανίδες Αδελφές, σύμβουλοι του Υπουργείου Υγείας, μετά το πόλεμο, μας είπαν «Δεν μπορείτε να κάνετε εκπαίδευση, η κατάσταση του Δημ. Ψυχιατρείου είναι τραγική». Και πράγματι ήταν. Εμείς απαντήσαμε πως θα προσπαθήσουμε, θα τα καταφέρουμε. Θα δυσιάσουμε την Α' τάξη, αλλά όταν πάρουν το δίπλωμά τους, θα δεχθούν να διορισθούν στο Δ. Ψυχιατρείο.

Μόλις είχα επιστρέψει από τον Καναδά, όπου είχα μια υποτροφία στο Πανεπιστήμιο Τορόντο. Είχα γυρίσει γεμάτη όνειρα, κέφι, γνώση, για ένα νέο πρόγραμμα, σύγχρονο, παρόμοιο των ανεπτυγμένων χωρών. Δεν με κράταγε, καμμία δυσκολία.

Η μεγάλη καγκελόπορτα του Ψυχιατρείου άνοιξε και η πρώτη τάξη πέρασε μέσα.

Η Διευθύνουσα Ε. Κοτσάκη μία ηρώδα του καιρού μία προσφυγοπούλα από τη σχολή του Ε.Ε.Σ. μόνη, κατάμονη στο απέραντο Νοσοκομείο διπλωματούχος, με 3000 ασθενείς. Μας δέχτηκε με πολύ ενθουσιασμό, άνοιξε διάπλατα την αγκαλιά της γυχής της και μας βοήθησε στο δύσκολο έργο μας. Οι γυχικά ασθενείς πανηγύριζαν σαν είδαν τις μαθήτριες. Μεταξύ των μαθητριών το πέτρινο λουλούδι. Ετσι την αποκαλούσαν οι συμμαθήτριές της. Σοβαρή, απλησίαστη, πανέμορφη. Οι νεαροί γιατροί, έβαζαν στοίχημα ποιός θα την κατακτήσει. Κανείς. Ενα πρωινό, καθώς βάδιζε στο διάδρομο του Ψυχιατρείου, ένας άρρωστος ξαφνικά ξεπετάχτηκε εμπρός της, την άρπαξε στην αγκαλιά του και την φίλησε. Τρόμαξε, αναστατώδη-

κε, έκλαιγε και μονολογούσε. «Εμένα να με φιλήσει ένας άρρωστος». Αργότερα μαζευτήκαμε για το κλινικό μάθημα. Ξεκίνησε το μάθημα. Ο Στρατής Μυριβήλης παιδιά μου έγραφε «αγαπώ τους τρελλούς και πολύ τους συλλογιέμαι, γιατί είμαι βέβαιος, πως υπάρχει μια μυστική σοφία, κάτω από τη χόβολη του στακτωμένου λογικού. Ο άρρωστος μας σήμερα που φίλησε τη συμμαθήτριά σας, ξεπέταξε τη χόβολη, βγήκε στο φωτεινό του διάλειμμα, είδε την πανέμορφη και τη φίλησε. Το πέτρινο λουλούδι, σκούπισε τα τελευταία της δάκρυα, χαμογέλασε ελαφρά και είπε «συγγνώμη».

Οι μαθήτριες αυτή την ημέρα δεν είδαν τίποτε το ωραίο σ' αυτό το νοσοκομείο της φρίκης, που το πρωί δια να μπει στο δάλαμο των αρρώστων έπρεπε να περπατάς τοίχο τοίχο, μια και το πάτωμα ήταν γεμάτο ούρα. Αλλά μετά το μάθημα ο Μυριβήλης τους προσέφερε μια ακτίνα φωτός, μια ανάσα στη σφιγμένη τους γυχή. Και πάλι είπαν «Τι ωραία, μας το ξαναλέτε να το γράφουμε» και το έγραψαν και το φύλαξαν, με άλλα γήγματα χρυσού.

Και όταν μετά τρία χρόνια, πήραν το δίπλωμά τους και όταν ήρθε η ώρα του διορισμού είπαν «ναι» στην πρόταση για μια θέση στο Δημόσιο Ψυχιατρείο ενώ υπήρχαν τόσες άλλες καλλίτερες θέσεις.

Είχαν γνωρίσει τους αρρώστους με γυχικά νοσήματα, τους είχαν αγαπήσει και αφοσιώθηκαν σε αυτούς.

Αστραψε και βρόντισε το Δ. Ψυχιατρείο, όταν σκορπίστηκε στα τμήματα, η πρώτη μικρή ομάδα των διπλωματούχων Αδελφών.

Η παρανομία, σύμπτωμα των Δημόσιων Νοσοκομείων, που ανδούσε έχασε το χρώμα της, τη δύναμή της και άρχισε να ξεφτίζει σιγά-σιγά. Ανοιξαν οι αποθήκες, έγιναν δίσκοι νοσηλείας, άρχισαν να παίρνουν σπесиαιλίτ φάρμακα οι άρρωστοι ενώ μέχρι τότε ήταν αδύνατον να χρησιμοποιηθούν. Πλύθηκαν οι άρρωστοι, κτενίστηκαν και είδε το αγνώριστο πρόσωπό της στο καθρεπτάκι και χαμογέλασε επιτέλους η μελαγχολία. Εφαγαν όλοι, διότι μέχρι τότε έτρωγαν όσοι το κατάφερναν και ξεσκεπάστηκαν οι νεκροί που ήσαν ξεχασμένοι κάτω από τις κουβέρτες.

Ζεστάθηκαν οι παγωμένοι άρρωστοι. 7000 κουβέρτες, έφθασαν στο γυχιατρείο. Μια ιδέα της Αδελφής και μόνον. Εστείλαμε ένα έγγραφο σε όλα τα Νοσοκομεία και ζητούσαμε, αντί κατά την αχρήστευση του υλικού να κάγουν ή να σχίσουν,

τις παλιές κουβέρτες όπως εσυνήθιζαν, να τις δώσουν στο Ψυχιατρείο. Πρόδυμα το έκαναν όλοι. Αχρηστες παλιές δια το Μαιευτήριο Μαρίκα Ηλιάδη, δια το Νοσοκομείο ΕΕΣ, δια τα στρατιωτικά Νοσοκομεία, αλλά πολύ χρήσιμες δι' αυτό το τόσο φτωχό γυμνό Νοσοκομείο μετά την Γερμανική κατοχή. Και έγιναν κι' άλλα πολλά. Οι πρώτες αυτές διπλωματούχες αδελφές του 1950 και μετά εργάσθηκαν όλες υπεράνθρωπα με αυτοδυσία. Μπορείτε να φαντασθείτε πού κοιμήθηκαν, πού πλύθηκαν, πώς ζεστάθηκαν, μετά την πολυτέλεια της Σχολής τους και τι έφαγαν από το μεγάλο καζάνι του Ψυχιατρείου. Θυσίασαν ακόμη και την ατομική τους ευτυχία, όταν βρέθηκαν μακριά από την Αθήνα σ' αυτή την ερημιά και μοναξιά. Όταν τις ρωτούσαν «που εργάζεσθε δεσποινίς» και απαντούσαν «στο Δημόσιο Ψυχιατρείο, που; εκπληκτος ξαναρωτούσε, στο Δαφνί». Ήταν αδιανόητο, περιφρονητικό για μια Αδελφή με δίπλωμα να εργάζεται σ' αυτό το Νοσοκομείο. Αυτό το Νοσοκομείο, με τα σκόρπια κτίρια εδώ και εκεί, που τα έδερνε ο βορριάς, το χιόνι και η βροχή, που το κατάκαιγε η ζέση του καλοκαιριού σαν δεν υπήρχε ούτε ένα πράσινο φύλλο στη διαδρομή, η αδελφή κόντρα στον καιρό, πηγαινοέρχονταν βουβά και απαραπόνευτα, από τη μια άκρη στην άλλη να βάλει τάξη.

Και η παρανομία όταν την έπαιρνε είδηση να έρχεται σήμαινε συναγερμό.

Προσοχή, έρχεται η Κυρίτση. Η Βικτωρία Κυρίτση αναδύθηκε από αυτή την πρώτη ομάδα ως Διευθύνουσα του Δ. Ψυχιατρείου.

Προσωπικότητα από τις σπάνιες της Νοσηλευτικής. Ήταν τότε που ο Επιθεωρητής του Υπουργείου Υγείας, έλεγε δια το Δημόσιο Ψυχιατρείο απογοητευμένος. «Ο αδεράπευτος άρρωστος». Η Βικτωρία Κυρίτση δεν απογοητεύθηκε. Προσέφερε πολύτιμες υπηρεσίες. Αντιστάθηκε με δύναμη στις τόσες εσωτερικές και εξωτερικές φαιρίες και συγκρούσεις. Δεν συμβιβάστηκε ποτέ με κανέναν και δια τίποτε. Προχώρησε μέρα, με τη μέρα, χρόνο με το χρόνο, αναστεναγμό μ' αναστεναγμό, από τον ένα διευθυντή στον άλλο, 7 τον αριθμό, από το μικρό πρόβλημα στο μεγαλύτερο και αναβάδμησε το Ψυχιατρείο κυριολεκτικώς. Δεν έχασε το κουράγιο της διότι η αγάπη για τον άρρωστο, ήταν γι' αυτήν βάλαμο στις μαχαιριές που δέχθηκε κατά την επαγγελματική της σταδιοδρομία. Την παραδέχθηκαν όλοι. Μικροί και με-

γάλοι. Φίλοι και εχθροί και υποκλίθηκαν με σεβασμό στο ηρώο του αγώνα της.

Αμερικανίδες Αδελφές

Προσπαθήσαμε τα καταφέραμε δόξα τω Θεώ

Αναπολώ το οδοιπορικό της Νοσηλευτικής, κυττώ πέρα μακριά και παντού βλέπω το φως της αγάπης να περνά και θαρρώ πως αυτό είναι για μένα αγαλλίαση, είναι σωστή δροσοσταλιά στη γεροντική μαραμένη μου ψυχή.